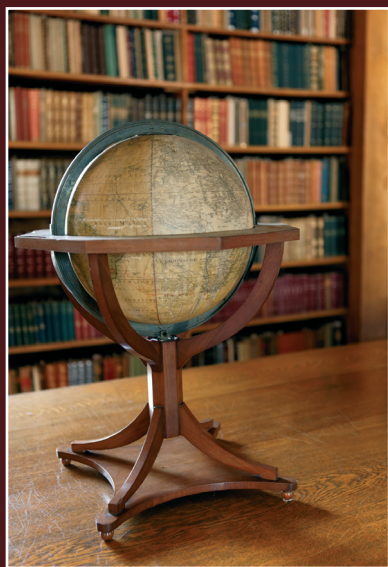

Leksykon

prawa
międzynarodowego
publicznego

100
podstawowych
pojęć

Pod redakcją:

Anny Przyborowskiej-Klimczak

Doroty Pyć

Wydawnictwo C.H. Beck

Leksykon prawa międzynarodowego
publicznego
100 podstawowych pojęć

Pamięci Profesora
Józefa Andrzeja Straburzyńskiego poświęcamy

Hominis utilitati agri et maria parent

Leksykon

prawa
międzynarodowego
publicznego

100 podstawowych pojęć

Pod redakcją:
Anny Przyborowskiej-Klimczak
Doroty Pyć

Wydawnictwo C.H. Beck
Warszawa 2012

Autorzy leksykonu:

Maciej Barczewski [M.B.], Krzysztof Drzewicki [K.D.],
Katarzyna Łasak [K.Ł.], Anna Przyborowska-Klimczak [A.P.-K.],
Dorota Pyć [D.P.], Kinga Stasiak [K.S.],
Wojciech Szczepan Staszewski [W.Sz.S.],
Magdalena Sykulska-Przybysz [M.S.-P.], Sebastian Sykuna [S.S.],
Anna Szarek [A.Sz.], Tomasz Widłak [T.W.], Adam Wiśniewski [A.W.],
Jerzy Zajadło [J.Z.], Paulina Zajadło-Węglarz [P.Z.-W.],
Kamil Zeidler [K.Z.].

Redakcja: Joanna Ablewicz

Projekt okładki: Robert Rogiński

© **Wydawnictwo C.H. Beck 2012**

Wydawnictwo C.H. Beck Sp. z o.o.
ul. Bonifraterska 17, 00-203 Warszawa

Skład i łamanie: Wydawnictwo C.H. Beck
Druk i oprawa: Elpil, Siedlce

ISBN 978-83-255-2839-3

ISBN e-book 978-83-255-2840-9

SPIS TREŚCI

Słowo wstępne	IX
Wykaz skrótów	XIII
Wykaz literatury	XIX
ADMINISTRACYJNE PRAWO MIĘDZYNARODOWE.....	1
AGRESJA	5
AKTY JEDNOSTRONNE.....	13
ARBITRAŻ MIĘDZYNARODOWY.....	17
AZYL.....	23
BEZPIECZEŃSTWO MIĘDZYNARODOWE.....	29
CUDZOZIEMCY	34
DEKOLONIZACJA.....	39
DYPLOMATYCZNE PRAWO.....	44
DYSKRYMINACJA.....	51
EKSTRADYCCJA.....	58
FRAGMENTACJA PRAWA MIĘDZYNARODOWEGO.....	65
FUNKCJONARIUSZE MIĘDZYNARODOWI.....	69
GRANICE PAŃSTWA	73
IMMUNITET PAŃSTWA.....	78
INTEGRACJI PRAWO	83
INTERWENCJA HUMANITARNA	85
JENICY WOJENNI.....	93
JURYSDYKCJA	99
KANAŁY MIĘDZYNARODOWE	107
KODYFIKACJA PRAWA MIĘDZYNARODOWEGO	112
KONFERENCJA MIĘDZYNARODOWA	119
KONFLIKTÓW ZBROJNYCH PRAWO	124
KONSTYTUCJONALIZACJA PRAWA MIĘDZYNARODOWEGO	131
KONSULARNE PRAWO	138
KONTROLA MIĘDZYNARODOWA.....	143
KOSMICZNE PRAWO.....	148
LUDNOŚĆ	157
LUDZKOŚĆ.....	160

SPIS TREŚCI

MIĘDZYNARODOWA OCHRONA DÓBR KULTURALNYCH	166
MIĘDZYNARODOWA OCHRONA WŁASNOŚCI INTELEKTUALNEJ	175
MIĘDZYNARODOWA OCHRONA PRAW MNIEJSZOŚCI NARODOWYCH	179
MIĘDZYNARODOWE PRAWO KARNE	191
MIĘDZYNARODOWE PRAWO GOSPODARCZE	196
MIĘDZYNARODOWE PRAWO LOTNICZE	200
MIĘDZYNARODOWE PRAWO MORZA	204
MIĘDZYNARODOWE PRAWO PRACY	209
MIĘDZYNARODOWE PRAWO ŚRODOWISKA	214
MILCZĄCA AKCEPTACJA	221
MORSKICH OBSZARÓW STATUS	226
MORSKIE OBSZARY CHRONIONE	234
NEUTRALNOŚĆ	244
NIESZKODLIWEGO PRZEPLYWU PRAWO	250
OBYWATELSTWO	254
ODPOWIEDZIALNOŚĆ MIĘDZYNARODOWA	261
ODPOWIEDZIALNOŚĆ ZA OCHRONĘ	267
ODSZKODOWANIA WOJENNE	273
OKUPACJA	282
OPERACJE POKOJOWE	290
OPIEKA DYPLMATYCZNA I KONSULARNA	297
ORGANIZACJA NARODÓW ZJEDNOCZONYCH	308
ORGANIZACJE MIĘDZYNARODOWE	311
PAŃSTWO	317
PIRACTWO	322
PODMIOTOWOŚĆ PRAWNOMIĘDZYNARODOWA	330
POLARNE OBSZARY	335
PORZĄDEK MIĘDZYNARODOWY	341
PRAWA CZŁOWIEKA	344
PRAWO MIĘDZYNARODOWE PUBLICZNE	355
PRAWO MIĘDZYNARODOWE PUBLICZNE A PRAWO KRAJOWE	362
PRAWO MIĘDZYNARODOWE PUBLICZNE A PRAWO UNII EUROPEJSKIEJ	366

PRAWO NARODÓW DO SAMOSTANOWIENIA	370
PRAWO POŚCIGU	376
PRAWO TRAKTATÓW	378
PROTOKÓŁ DYPLOMATYCZNY	383
PRZYWILEJE I IMMUNITETY DYPLOMATYCZNE	386
PRZYWILEJE I IMMUNITETY KONSULARNE	392
REGIONALIZM	398
ROKOWANIA MIĘDZYNARODOWE	404
ROZBROJENIE I OGRANICZENIE ZBROJEŃ	408
RZEKI MIĘDZYNARODOWE	413
SAMOOBRONA	420
SANKCJE	426
SĄDOWNICTWO MIĘDZYNARODOWE	433
SPOŁECZNOŚĆ MIĘDZYNARODOWA	440
SPORY MIĘDZYNARODOWE I ICH POKOJOWE	
ROZSTRZYGANIE	449
SUKCESJA PAŃSTW	455
SUWERENNOŚĆ	462
ŚRODKI ODWETOWE	466
TERRORYZM	472
TERYTORIUM	479
TRAKTATÓW INTERPRETACJA	483
TRAKTATÓW NIEWAŻNOŚĆ, WYGAŚNIĘCIE	
I ZAWIESZENIE	487
TRAKTATÓW ZAWIERANIE, PRZESTRZEGANIE	
I WYPOWIADANIE	491
TRAKTATY A PAŃSTWA TRZECIE	498
UCHODŹCY	502
UCHWAŁY ORGANIZACJI MIĘDZYNARODOWYCH	508
UMOWA MIĘDZYNARODOWA	514
UNIWERSALIZM	517
UZNANIE MIĘDZYNARODOWE	520
UŻYCIE SIŁY	526
WOLNOŚĆ MÓRZ	531
WSPÓLNE DZIEDZICTWO LUDZKOŚCI	540
WSPÓŁPRACA MIĘDZYNARODOWA	547
ZASADY PRAWA MIĘDZYNARODOWEGO	549

SPIS TREŚCI

ZASTRZEŻENIA DO TRAKTATÓW	553
ZBRODNIĘ MIĘDZYNARODOWE	558
ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ	575
ZWYCZAJ MIĘDZYNARODOWY	587
ŹRÓDŁA PRAWA MIĘDZYNARODOWEGO	590
Indeks	595

SŁOWO WSTĘPNE

Niniejszy Leksykon prawa międzynarodowego publicznego stanowi kolejny tom ukazujący się w serii leksykonów prezentujących 100 haseł z różnych gałęzi nauki prawa oraz dyscyplin pokrewnych. Seria ta zapewniła sobie zasłużone uznanie Czytelników, ponieważ umożliwia im uzyskanie wyjaśnienia podstawowych pojęć stosowanych w poszczególnych subdyscyplinach prawniczych. Leksykony zawierają zwięźle opracowane, ale uwzględniające najbardziej istotne informacje hasła, których autorami są osoby zajmujące się daną dziedziną wiedzy prawniczej w ramach swej działalności naukowej i dydaktycznej. Wyrażamy zatem nadzieję, że również niniejszy tom Leksykonu spełni oczekiwania Czytelników zainteresowanych problematyką prawa międzynarodowego publicznego. Korzystanie z Leksykonu ułatwia alfabetyczny układ haseł, a także zawarte w ich wyjaśnieniach odesłania do innych uwzględnionych w nim pojęć.

Pragniemy wyjaśnić, że lista haseł była przedmiotem uzgodnień w gronie wszystkich autorów Leksykonu. Zdajemy sobie jednak sprawę z tego, że dokonany przez nas wybór, mimo że stanowi rezultat wspólnych ustaleń, ma charakter do pewnego stopnia subiektywny i może zdarzyć się, że nie zamieściliśmy haseł, które spotkałyby się z zainteresowaniem Czytelników.

Niniejszy tom został przygotowany w ramach współpracy dwóch ośrodków akademickich: gdańskiego reprezentowanego przez pracowników Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego i Lubelskiego reprezentowanego przez pracowników naukowych Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II oraz Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.

Każdy z autorów haseł, stosując się do ogólnych założeń redakcyjnych, przygotowywał tekst autorski, dlatego ingerencja redaktorów Leksykonu (*A. Przyborowskiej-Klimczak*, w odniesieniu do haseł autorów z ośrodka lubelskiego i *D. Pyć* – haseł autorów z ośrodka gdańskiego) ograniczyła się do drobnych korekt niezbędnych do nadania całemu opracowaniu spójnego charakteru. Zamieszczona pod hasłami Bibliografia powinna ułatwić Czytelnikowi dotarcie do prac zawierających pełniejszą prezentację różnych instytucji i problemów prawa międzynarodowego. Załączyliśmy też spis wydanych w języku polskim podręczników, skryptów, repetytoriów, encyklopedii i leksykonów oraz zbiorów dokumentów z dziedziny prawa międzynarodowego, by wskazać opracowania, którymi także mogą posłużyć się Czytelnicy. Pragniemy zachęcić do korzystania z Leksykonu studentów i uczniów oraz wszystkich, którzy są zainteresowani zagadnieniami prawa międzynarodowego. Mamy nadzieję, że będzie on stanowił pomoc dydaktyczną,

a także lekturę przydatną do wyjaśniania różnych zagadnień istotnych dla współczesnej społeczności międzynarodowej.

W czasie naszych prac nad Leksykonem zmarł Pan Profesor *Andrzej Straburzyński*, który należał do zespołu Autorów. Dedykując Mu niniejszy Leksykon, chcielibyśmy nie tylko upamiętnić Jego wkład w przygotowanie koncepcji niniejszego tomu, ale też wyrazić nasze uznanie dla Jego wieloletniego, bardzo wartościowego dorobku naukowego w dziedzinie prawa międzynarodowego.

Anna Przyborowska-Klimczak
Dorota Pyć

WYKAZ SKRÓTÓW

1. Źródła prawa

- ACTA Umowa handlowa dotycząca zwalczania obrotu towarami podrobionymi – Rezolucja Parlamentu Europejskiego z 24.11.2010 r.
- ACSOBANS .. Porozumienie o ochronie małych walenii Morza Bałtyckiego i Morza Północnego z 17.3.1992 r. (Dz.U. z 1999 r. Nr 96, poz. 1108)
- BWM Konwencja o kontroli i postępowaniu ze statkowymi wodami balastowymi i osadami z 13.2.2004 r.
- CBD Konwencja o różnorodności biologicznej z 5.6.1992 r. (Dz.U. z 2002 r. Nr 184, poz. 1532)
- CCAMLR..... Konwencja o ochronie żywych zasobów morskich Antarktyki z 20.5.1980 r. (Dz.U. z 1984 r. Nr 61, poz. 314)
- INMARSAT ... Konwencja o Międzynarodowej Morskiej Organizacji Satelitarnej z 3.9.1976 r.
- INTELSAT Układ waszyngtoński o Międzynarodowej Organizacji Telekomunikacji Satelitarnej z 20.8.1964 r.
- KNZ Karta Narodów Zjednoczonych z 26.6.1945 r. (Dz.U. z 1947 r. Nr 23, poz. 90 ze zm.)
- KST Konwencja o sukcesji państw w odniesieniu do traktatów z 22.8.1978 r.
- KSMAD..... Konwencja o sukcesji państw w odniesieniu do własności państwowej, archiwów oraz długów państwowych z 8.4.1983 r.
- KWPT..... Konwencja wiedeńska o prawie traktatów z 23.5.1969 r. (Dz.U. z 1990 r. Nr 74, poz. 439, zał.)
- MARPOL..... Konwencja o zapobieganiu zanieczyszczeniu morza przez statki z 2.11.1973 r. (Dz.U. z 1987 r., Nr 17, poz. 101)

WYKAZ SKRÓTÓW

- MPPOiP Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych z 19.12.1966 r. (Dz.U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167, zał.)
- OSPAR Konwencja o ochronie środowiska Północno-Wschodniego Atlantyku z 22.9.1992 r., www.ospar.org
- PDPC Powszechna Deklaracja Praw Człowieka z 10.12.1948 r.
- SUA Konwencja w sprawie przeciwdziałania bezprawnym czynom przeciwko bezpieczeństwu żeglugi morskiej z 10.3.1988 r. (Dz.U. z 1994 r. Nr 129, poz. 635)
- TFUE Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (Dz.Urz. UE C 83/2010)
- TRIPS Porozumienie w sprawie handlowych aspektów praw własności intelektualnej z 15.4.1994 r. (Dz.U. z 1995 r. Nr 98, poz. 483)
- TUE Traktat o Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana, Dz.Urz. UE C 83/2010)
- UNCLOS Konwencja Narodów Zjednoczonych o prawie morza z 10.12.1982 r. (Dz.U. z 2002 r. Nr 59, poz. 543, zał.)
- UNFCCC Konwencja Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu z 5.5.1992 r. (Dz.U. z 1996 r. Nr 53, poz. 238)

2. Czasopisma i publikatory

- AJIL *American Journal of International Law*
- EJIL *European Journal of International Law*
- GSP Gdańskie Studia Prawnicze
- ICLQ *International and Comparative Law Quarterly*
- ILM *International Legal Materials*
- IRRC *International Review of the Red Cross*
- NP Nowe Prawo
- NYIL *Netherlands Yearbook of International Law*
- PiP Państwo i Prawo
- Prok. i Pr. Prokuratura i Prawo

PSM	Przegląd Stosunków Międzynarodowych
RCADI	<i>Recueil des Cours Académie de Droit International</i> – <i>Collected Courses of the Hague Academy of International Law</i>
RPEiS	Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
SM	Sprawy Międzynarodowe
SP	Studia Prawnicze
Stos.M.	Stosunki Międzynarodowe
UNTS	<i>United Nations Treaty Series</i>
ZaöRV	<i>Zeitschrift für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht</i>

3. Organy i instytucje

ALI	<i>American Law Institute</i>
ECOSOC	<i>Economic and Social Council</i> , Rada Gospodarcza i Społeczna NZ
ETPC	Europejski Trybunał Praw Człowieka
FAO	<i>Food and Agriculture Organization of the United Nations</i> , Organizacja Narodów Zjednoczonych ds. Wyżywienia i Rolnictwa
GEO	<i>Group of Earth Observations</i>
HELCOM	<i>Helsinki Commission</i> , Komisja Helsińska
IBRD	<i>International Bank of Reconstruction and Development</i> , Międzynarodowy Bank Odbudowy i Rozwoju
ICJ	<i>International Court of Justice</i> , Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości
ICAO	<i>International Civil Aviation Organization</i> , Organizacja Międzynarodowego Lotnictwa Cywilnego
IDA	<i>International Development Association</i> , Międzynarodowe Stowarzyszenie Rozwoju
IFAD	<i>International Fund for Agricultural Development</i> , Międzynarodowy Fundusz Rozwoju Rolnictwa
IFC	<i>International Finance Corporation</i> , Międzynarodowa Korporacja Finansowa
IMF	<i>International Monetary Fund</i> , Międzynarodowy Fundusz Walutowy

WYKAZ SKRÓTÓW

IMO	<i>International Maritime Organization</i> , Międzynarodowa Organizacja Morska
ITLOS.....	<i>International Tribunal for the Law of the Sea</i> , Międzynarodowy Trybunał Prawa Morza
ITU	<i>International Telecommunication Union</i> , Międzynarodowy Związek Telekomunikacyjny
LN.....	Liga Narodów
LPA	Liga Państw Arabskich
MEPC IMO....	<i>Marine Environment Protection Committee IMO</i> , Komitet Ochrony Środowiska Morskiego IMO
MERCOSUR..	<i>Mercado Común del Sur</i> , Wspólny Rynek Południa
MOP	Międzynarodowa Organizacja Pracy
MTK	Międzynarodowy Trybunał Karny
MTS.....	Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości
MTW	Międzynarodowy Trybunał Wojskowy (tzw. Trybunał Norymberski)
NATO.....	<i>North Atlantic Treaty Organization</i> , Organizacja Paktu Północnoatlantyckiego
NOAA	<i>National Oceanic and Atmospheric Administration</i> , Narodowa Administracja Oceaniczna i Atmosferyczna
OBWE	Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie
ONZ	Organizacja Narodów Zjednoczonych
OPA	Organizacja Państw Amerykańskich
RE	Rada Europy
STSM	Stały Trybunał Sprawiedliwości Międzynarodowej
STA	Stały Trybunał Arbitrażowy
UA	Unia Afrykańska
UE.....	Unia Europejska
UN	United Nations, Narody Zjednoczone
UNCITRAL ...	<i>United Nations Commission on International Trade Law</i> , Komisja Narodów Zjednoczonych ds. Międzynarodowego Prawa Handlowego

UNESCO	<i>United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization</i> , Organizacja Narodów Zjednoczonych ds. Oświaty, Nauki o Kultury
UNGA	<i>UN General Assembly</i> , Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych
UNIDO	<i>United Nations Industrial Development Organization</i> , Organizacja Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju Przemysłowego
UPU	<i>Universal Postal Union</i> , Powszechny Związek Pocztowy
WHO	<i>World Health Organization</i> , Światowa Organizacja Zdrowia
WIPO	<i>World Intellectual Property Organization</i> , Światowa Organizacja Własności Intelektualnej
WMO.....	<i>World Meteorological Organization</i> , Międzynarodowa Organizacja Meteorologiczna
WNP	Wspólnota Niepodległych Państw
WTO.....	<i>World Trade Organization</i> , Światowa Organizacja Handlu

4. Inne skróty

BSPA	<i>Baltic Sea Protected Area</i> , Bałtycki morski obszar chroniony
CHM	<i>Common Heritage of Mankind</i> , Wspólne dziedzictwo ludzkości
EES	<i>European Security Strategy</i> , Europejska strategia bezpieczeństwa
EEZ.....	<i>Exclusive Economic Zone</i> , Wyłączna strefa ekonomiczna
ENP	<i>European Neighbourhood Policy</i> , Europejska polityka sąsiedztwa
GAL	<i>Global Administrative Law</i> , Globalne prawo administracyjne
GEG	<i>Global Environmental Governance</i> , Globalne zarządzanie środowiskiem
GEL.....	<i>Global Environmental Law</i> , Globalne prawo środowiska

WYKAZ SKRÓTÓW

GEOSS.....	<i>Global Earth Observation System of Systems</i> , Globalny System Systemów Obserwacji Ziemi
GO's.....	<i>Governmental Organizations</i> , Organizacje rządowe
HSMMPA	<i>High Seas Marine Protected Area</i> , Morski obszar chroniony na morzu otwartym
LRRD.....	<i>Linking Relief, Rehabilitation and Development Strategic Framework</i> , Strategiczne ramy dla łączenia pomocy, odbudowy i rozwoju
MCR	„Milenijne cele rozwoju”
MPA	<i>Marine Protected Area</i> , Morski obszar chroniony
NGO's	<i>Nongovernmental Organizations</i> , Organizacje pozarządowe
NIEO	<i>New International Economic Order</i> , Nowy Międzynarodowy Ład Gospodarczy
PSSA.....	<i>Particularly Sensitive Sea Area</i> , Obszar morski o szczególnej wrażliwości
REMOs.....	<i>Regional Fisheries Management Organisations</i> , Regionalne organizacje ds. zarządzania rybołówstwem
R2P.....	<i>Responsibility to Protect</i> , Odpowiedzialność za ochronę

WYKAZ LITERATURY

1. Podręczniki, skrypty, repetytoria z zakresu prawa międzynarodowego

- L. *Antonowicz*, Podręcznik prawa międzynarodowego, Warszawa 2011;
- L. *Babiński*, Prawo międzynarodowe publiczne, Szczecin 1948;
- J. *Barcik*, T. *Srogosz*, Prawo międzynarodowe publiczne, Warszawa 2007;
- C. *Berezowski*, Prawo międzynarodowe publiczne, cz. 1 i 2, Warszawa 1966 i 1969;
- J. *Białocerkiewicz*, Prawo międzynarodowe publiczne, Toruń 2007;
- R. *Bierzanek*, J. *Symonides*, Prawo międzynarodowe publiczne, Warszawa 2005;
- E. *Cała-Wacinkiewicz*, Podstawy systemu prawa międzynarodowego. Pytania, testy, kazusy, tablice, Warszawa 2009;
- Z. *Cybichowski*, Prawo międzynarodowe publiczne i prywatne, Warszawa 1932;
- W. *Czapliński*, Podstawowe zagadnienia prawa międzynarodowego. Zarys wykładu, Warszawa 2009;
- W. *Czapliński*, A. *Wyrozumska*, Prawo międzynarodowe publiczne. Zagadnienia systemowe, Warszawa 2004;
- A. *Dudzic*, A.J. *Ploch*, Prawo międzynarodowe publiczne. Plansze Becka, Warszawa 2011;
- L. *Ehrlich*, Prawo międzynarodowe, Warszawa 1958;
- P. *Filipek*, B. *Kuźniak*, Prawo międzynarodowe publiczne. Testy, kazusy, tablice, Warszawa 2010;
- L. *Gelberg*, Zarys prawa międzynarodowego, Warszawa 1979;
- J. *Gilas*, Prawo międzynarodowe, Toruń 1995;
- W. *Góralczyk*, S. *Sawicki*, Prawo międzynarodowe publiczne w zarysie, Warszawa 2011;
- A. *Górbiel*, Instytucje prawa międzynarodowego, Katowice 1972;
- J. *Horodyski*, Prawo międzynarodowe publiczne. Repetytorium, Warszawa 2008;